

MAGYARSÁG ÉS DEMOKRÁCIA

HÍRLAPI CIKKEK

ÍRTA

RÉZ MIHÁLY

BUDAPEST 1906

„Mi oly körülmények közt, vagyunk, miszerint most Magyarország egyenesen a nemességgel és főnemességgel van összekötve, és valljuk meg, hogy itt minden demokrácia csorbát üt a nemzetiségen" . . . „Ha a nemzetiség előttünk nem fő szempont, akkor . . . azt mondom: peregjék le az egész, mások fognak helyükbe ülni. Lehet, hogy azok, kik helyükbe ülni fognak, becsületesebb, okosabb emberek lesznek, de hogy magyarok nem lesznek, az előttem axióma.”

„alkotmányt octroyrezni 24 óra alatt a legszabadabb alapon lehet, a nemzetiséget azonban kifejtetni . . . nem lehet.”

Széchenyi.

Bevezetés.

Az a demokratikus irány, mely ma Magyarországot fenyegeti, semmiben sem hasonlít azon irányokhoz, melyek Európa újabb történelmében a tömeg előtt oly szimpatikussá tették a demokrácia nevét.

Nem egy erős demokrata párt követeli ma Magyarországon az általános választói jogot s annak kormányprogrammá létele nem a demokratikus elemek erejének bizonyítéka. Nem azért kellett azt kormányprogrammá tenni, mert az ország gazdasági fejlődése folyamán az arisztokratikus elemek elvesztették túlsúlyukat, nem azért kell e reformot megvalósítani, mert a nemzet azt hangosan követeli. Oktrojált demokrácia ez, a nemzet gyöngeségének bizonyítója; nem pedig – mint az igazi demokrácia, – a nemzeti akarat ellenállhatatlanságának eredménye. Nem a természetes fejlődés, hanem a körülmények pillanatnyi összejárása juttatta érvényre ezt az áramlatot, melynek sem az osztályok közötti erőviszonyban, sem eddigi intéznie-

nyeinkben, sem a közszellemben semmi alapja – és így, megvalósítása esetén is, semmi értéke – nincs.

A demokrácia hívei a közjogi radikalizmust támadni szeretik, de nem gondolják meg, hogy ők maguk is beleestek annak hibáiba. Mert hiszen ezek a hibák minden radikalizmusnak egyaránt tévedései, nyilatkozzanak bár közjogi, vagy belpolitikai téren e radikalizmus posztulátumai.

Gyűjtsön a demokrácia is – nem a pillanatnyi körülményekből, hanem a természetes fejlődés folyamán – gazdasági erőt; alakítsa át időközben a törvényeket s teremtsen meg azokban magának a kellő alapokat; és teremtsen Magyarországon demokratikus közszellemet; alakítsa át a gazdasági, társadalmi erőviszonyokat, alakítsa át az intézményeket és alakítsa át a közgondolkodást: akkor lehetnek – és legyenek is – a demokráciának elvi ellenségei – s reméljük a jövő meghozza e tekintetben a kijózanodást s a nép uralma nem lesz mindenki szemében panacea, – de legalább nem lehet tőle eltagadni, hogy természetes fejlődésben, gazdasági, intézményes, szellemi alapokon halad, nem pedig a pillanatnyi kényszerhelyzetben keresi erejét.

A magyar középosztály mindig kész volt a nép sorsán segíteni – és ha ez a demokrácia, ezt mutatják újabb történelmünk legszebb lapjai, – de a politikai vezetést kezéből kiadni

nem volt hajlandó soha. Nem a politikai vezetés elvételében kell a magyar demokráciának jövő feladatát keresnie, – mert az úgy sem lehetséges s lía papíron meg is lenne, a jelen erőviszonyok közt úgy sem realizálható, – hanem abban, hogy az uralkodó osztályt kényszerítse a nép sorsán segíteni. Ne jogot követeljen a népnek, hanem kenyeret.

Egy olyan országban, a hol az arisztokráciának vezérszerepe van, a hol a dzsenti még mindig a nemzet zöme, a hol nincs erős, gazdag, tekintélyes polgári osztály: ott a demokráciához hiányzik az erő.

Egy olyan országban, a hol a főrendiháznak félig feudális szervezete van, a hol a villisi intézmény dívik s a tisztviselők választhatósága folytán a jogegyenlőség a végrehajtásban csak fikció, a hol a szociálpolitika főként rendőri föladatnak tekintetik: hiányzik az intézményekben a demokráciához az alap.

És hiányzik főként – hiányozzék is sokáig, – ebben az országban: a demokratikus gondolkozás. Mi a népfenség varázsigéjében nem hiszünk, mi a tömeg uralkodásáért nem lelkesülünk. Óhajtjuk, hogy mindenki becsültessék értéke szerint, – s példának mutatjuk e gondolkozásra az angol arisztokráciát, – de éppen ebből az elvből vonjuk le azt a konzekvenciát, hogy a tömeg, mint uralkodó, igen kevés becsülést érdemel. Mélyen érintenek az egyesek szenvedései, segítséget parancsol egész osztályok

súlyos helyzete: de mint csalhatatlan szuverént nem tudjuk elképzelni.

Úgy hiszem ez a demokráciára nézve Magyarországon általában a közvélemény. Ne áltassák magukat a fórumon hallott jelszavakkal a demokrácia hívei. A magyar nemzet, – a mi a politikát illeti, – igen arisztokrata és konzervatív. Ragaszkodik a régi intézményeihez, régi jelszavaihoz. Oly igen konzervatív, hogy még a liberalizmus, és demokráciának – a múltakból ránk maradt – régi jelszavaihoz is ragaszkodik. De a demokrácia akkor a népek szabadságát jelentette s a nemzetek erejét: ma a magyar demokrácia felülről oktrojáltatott reánk.

A mi az ő diadala, az a nemzetnek levetés; programjának kényszerített elfogadtatása, az ország belkormányzati önállóságának jogába ütközik.

Ezért nem lehet – és nem lesz – népszerű.

Vádolja a közjogi radikalizmust, hogy alap nélkül akar teremteni, s ő maga nem teremtett magának alapot. A modern haladás szellemére hivatkozik és nem gondolja meg, hogy a modern haladásnak éppen a szellem – a gondolkodás átalakítása – a legegyszerűbb fegyvere. A magyar demokrácia csak úgy érvényesülhet, ha követi maga is a közjogi radikalizmusnak adott helyes tanácsokat, erőt szerez erejének állandóságára, nem pedig a viszonyok pillanatnyi kedvezésére alapítja reményeit.

Ezek a szempontok azok, melyekből – a fokozatos fejlődés elve alapján, éppen a demokrácia szempontjából is – hibáztatni kell az általános szavazati jog elvének jelenlegi követelését.

De nekünk az ellen speciális nemzeti szempontból is vannak kifogásaink s az alábbi cikkeknek éppen az a feladata, hogy a közjogi, a demokratikus és a nemzetiségi szempontok figyelembevételével igyekezzék kimutatni, hogy azok miképp és mennyiben egyeztethetők. A mi ezekben legfőbb tekintetnek fog bizonyulni, – az a nemzetiségi kérdés. A mi leginkább mellőzöb-
tonek, az a demokrácia.

Kettős védekezés.

A magyar politika irányítóinak az ország belső reformjai megalkotásánál kettős veszedelemtől kell óvakodniok. Speciális helyzetünk két – homlokegyenest ellenkező – irányban von szigorú korlátokat és csak ezeken belül lehet a reformok általános elveinek és a politikusok különböző egyéniségének érvényesülnie. Ha e szempontok bármelyikét figyelmen kívül hagyjuk: értéktelen mindaz, a mit alkottak, mert nemzeti érdekeinkbe ütközik. Egy ország összes reformjainak a nemzet egyéniségén kell alapulnia s a nemzet egyéniségének vannak objektív, a helyzetben, a dolgok természetében rejlő követelményei.

A nemzet egyéniségének a helyzetben rejlő két követelménye az, hogy minden reformnál, minden alkotásnál figyelembe vegyük egyrészt-ről Ausztriához való viszonyunkat, másrészt pedig a nemzetiségeket. Ez a két tényező (a nemzetiségek és Ausztria) még koránt sincs kellő

figyelemre méltatva azzal, ha jó közjogi politikát csinálunk és jó nemzetiségi politikát, Szükséges ez is, de nem elég. Magukban a belső reformokban, minden intézményünk megalkotásában tekintetbe kell jönniök.

Éppen az teszi oly bonyolulttá a magyar politika minden kérdését s oly nehézé azoknak minden megoldását, hogy e két tényező, a nemzetiségek és Ausztria, éppen egymással ellenkező irányú védekezést kíván s így ha az egyik irányban – a belső reformok teréről szólnak – túlzásba megyünk, ártunk a másik szempont követelményeinek s igenis védekezve az egyik ellen, a másinak érdekeit mozdítjuk elő. És ez az oka annak is, hogy Magyarországon miért veszedelmesebb, mint másutt minden túlzó politika s miért még szükségesebb, mint másutt, a higgadt megfontolás. Belpolitikánkban az Ausztria ellen való védekezés egészen más irányt kíván, mint a nemzetiségek ellen való védekezés. Egyik szempontot sem lehet mellőznünk s keresni kell az egyeztetés módjait.

Ausztriához való viszonyunkból következik – s ez megmaradna a perszonál unió alatt is, – hogy államunk betetőzése nem tisztán nemzeti. Királyunk egyszersmind osztrák császár is, érdekei nem tisztán magyar érdekek, ereje nem tisztán magyar erő. Az a hatalom tehát, a mit az államhatalomnak adunk, összeütkezés esetén ellenünk lesz fordítható.

Nemzetiségi viszonyainkból pedig az kö-

vetkezik, hogy társadalmunk nem tisztán nemzeti. A társadalomnak majdnem fele idegen; a szavazati joggal felruházottak jó része idegen; az autonómia jövő irányműveinek egy része idegen. Az a hatalom tehát, melyet a társadalomnak, az egyeseknek, az autonómiának adunk, némely helyen és sokak által ellenünk lesz fordítható.

Sem az állam betetőzése, sem az állam alapeleme nem lévén tiszta magyar, úgy az államhatalom túlságos erősítése, mint annak túlságos gyöngítése érdekeinkbe ütközik. Meg kell találnunk a középutat.

Nekünk nem lehet, mint Európa más nemzeteinek, általános elvekből kiindulva állapítani meg, hogy az állam vagy az egyén jogkörét helyesebb-e tágítani, hogy az autonómia helyesebb-e vagy a központosítás, hogy az arisztokrácia helyesebb vagy a demokrácia. Nálunk a nemzetiségi és a közjogi kérdés szigorú korlátokat von, melyeket semmi más elv miatt mellőzni nem lehet.

Ezt az igazságot úgy szokták kifejezni parlagi politikusok, hogy: nem kell teória. Végzetes tévedés. Helytelen teória nem kell, de hiszen gyakorlati politika sem kell, ha helytelen. Idegen teória az, a mi nem kell, mert nem használható. De speciális körülményeinknek s azok következményeinek egy teljes teóriája, a magyar nemzeti politika elveinek teljes, következetes rendszere: ez az, a mi ma mindennél szük-

ségesebb. Legfőként szükséges pedig azért, mert annak hiányában a rutin emberei gyakran, bár öntudatlanul, idegen, ránk nem alkalmazható teóriák után indulnak, azt hívén, hogy mellőzik az elméletet, midőn csak másodkézből veszik s gyakorlati politikusoknak hiszik magukat, midőn csupán az elvek és eszmék negligálásában van gyakorlatuk. Vagy elv és irány nélkül intézik az ügyeket, vagy idegen elveknek és irányoknak öntudatlan hívei, életbölcse ségnek hívén minden teóriát, melyet az utcán vagy a fehér asztalnál szedtek föl s kerülendőnek csak azt tartva, a mi logikus és megokolható.

Nekünk azonban logikus, öntudatos, céljaival és eszközeivel egyaránt tisztában levő nemzeti politikára van szükségünk; a nemzeti politika minden részletre kiterjedő egész rendszerére, mely a nemzet köztudatába menjen át s túlélve kormányokat és pártokat, az efemer változások minden eshetősége között mindig egyforma, mindig következetesen ugyanaz legyen. A köztudat pedig örködjék rajta, hogy semmi más szempont el ne homályosíthassa irányát s háttérbe ne szorítsa követelményeit. (A jövő generáció „gyakorlati” emberei pedig minden ezzel ellenkező irányt üres teóriának minősítenek . . .)

Minden belső kérdésben tehát keresztül kell vinni e szempontokat, a közjogi és nemzetiségi szempontokat. A közjogi szempontok eddig is figyelemben részesültek; a nemzetiségi

kérdés szempontjai nem annyira. Pedig ez épp oly fontos; a két szempont egymást kiegészíti s a nemzetiségi viszályoktól földült Magyarországnak nem lehetne független soha.

Ha tehát azt mondják, hogy szükséges Ausztriával szemben *a nép* millióira támaszkodni s a népnek több jogot adni, hogy az alkotmány föntartásában több érdeke legyen: épp oly szükséges arra vigyázni, hogy *a nemzetiségeknek* igen sok jogot ne adjunk, nehogy éppen az alkotmány, a magyar felsőbbség ellen-ségeinek növeljük meg az erejét.

És ha szükséges, hogy a szabadság – a sajtóban, a gyülekezési jog terén, az egyházi és iskolai életben – minél nagyobb legyen, hogy az esetleges elnyomó kísérlet egy szabadsághoz szokott nemzetet találjon magával szemben: épp oly szükséges, hogy ezt a szabadságot a nemzetiségek ellenünk ne fordíthassák.

Ha végül szükséges, hogy Ausztria ellenében alkotmánybiztosítékokat emeljünk, nehogy az erőssé szervezett *államhatalom* a reakció eszközévé legyen: épp oly szükséges attól óvakodnunk, nehogy a kitágított *autonómia* a nemzetiségek fegyverévé legyen.

Igyekezzünk bevenni a népet az alkotmány sáncaiba. Erősítsük meg az alkotmány bástyájának nevezett vármegyét. De ne engedjünk be e bástyákba idegen csapatokat. És a hol már is fölös számmal vannak idegen csapatok, azoknak a bástyáknak megszilárdítása-

ban ne keressük oltalmunkat, mert azoknak megerősítése nem a mi erőnk.

Ezek az elvek vezessenek minket belpolitikánkban s más elvek el ne tántorítsanak. Sem az egyéni szabadság, sem az emberi jogok, sem a demokrácia elvei. A nemzeti szempont mögött azoknak mind háttérbe kell szorulniok. És gondolják meg azok is, a kik ezeknek az elveknek minden más szempontot tagadó hívei, hogy ha a nemzeti eszme a demokráciának azonnal való érvényesülését meg is akadályozza, de tért nyit a fejlődésre ma is; míg a magyar felsőbbtség megdőltevel a békés reformok és a demokratikus haladás is alapját vesztené. És míg a magyar nemzet ina még igyekszik a nemzeti eszme keretein belül lehetőleg érvényesíteni a demokráciát: ha egyszer a fajok harca bekövetkeznék, minden más szempontot háttérbe szőrit a magyar faj fönmaradásának és felsőbbségének érdeke. És akkor nem próbálunk semmi egyeztetést, és nem nézünk sem egyéni szabadságot, sem liberalizmust, sem önkormányzatot, sem demokráciát. Ma azonban keressük az egyeztetést. Ennek megtalálása ma is nehéz.

Ha uralkodónk nemzeti uralkodó volna, – a mi perszonal unió esetén sem lehető, mert a fejedelem akkor is közös – s így tisztán nemzeti lenne az államhatalom, könnyű volna akkor a belpolitika minden kérdése, mert csupán a nemzetiségi kérdést kellene tekintenünk. Akkor erősítőnk az államhatalmat s az egyénnek, a

társadalomnak, az egyháznak, az autonómiának megszorított jogait. Az államban lenne a nemzet s annak erősítése a nemzet ereje.

Ha viszont nemzetiségeink nem volnának s csak Ausztriával szemben kellene küzdenünk; ismét igen könnyű volna a védekezés. Végletekig terjesztenők az egyéni jogokat, a társadalmi jogokat, kiszélesíténők a lehetőségig az egyházak, s az autonómia jogkörét, mert a tiszta magyar társadalomnak ez az erőssége a nemzet ereje lenne s e nemzeti szempont mögött minden más szempontnak háttérbe kellene szorulnia.

De nekünk sem a fejedelmünk, sem a társadalmunk nem tisztán magyar s ha óvakodunk, nehogy a fejedelmi jogok erősítésével magunk ellen adjunk fegyvereket, épp úgy óvakodunk kell attól is, hogy midőn az ellen kérésünk biztosítékot, ne veszítsük el azokat a túlsó oldalon, és a mit a koronától elveszünk, ne adjuk oda a nemzetiségeknek. Mert az ő erejük közjogi harcokban épp úgy ellenünk fordítható, mint a korona ereje, de ennél annyival veszedelmesebb, hogy magában a nemzet testében fészkel s hogy a közjogi harcok szünetelésekor is, belpolitikában is, államéletünk minden kérdésében is ellenünk alkalmazható.

Ez a kettős veszedelem az, a mit a magyar politikának egyaránt el kell kerülnie s az óvószert mindkét irányban keresnie. Egyik irányban való túlzásunk szükségképpen a má-

sik irányban fog megkárosítani. Ezért szükséges a mérséklet és ezért szükséges az erős vezetés. És ezért szükséges (mert a nemzeti irány megszabásának kérdése oly bonyolult s nehéz), hogy az ügyek vezetésében az értelmiségnek mindig kellő súlya legyen. Mert ez minden józan és egészséges politika legfőbb posztulátuma.

A magyar demokrácia érdeke.

A szavazati jog reformjának kérdésében támadt vitatkozások köpött gyakran úgy látszik, hogy a demokrácia a magyarság nemzeti érdekeivel kiegyenlíthetetlen ellentétben áll. Ez a a fölfogás nem egészen helyese

Bizonyos, hogy a nemzeti eszme, már alaptermészetéivé] fogva is lényegileg-arisztokratikus. Alapja az a tudat, hogy a magyar faj-kiválóságánál fogva és történelmi múltja alapján egyaránt, uralomra jogosult. A nemzeti eszmén alapuló világnézetben tehát megvan az arisztokratikus világnézet minden momentuma: a történelmi jogcím, a származás kiválósága, és az ezeken alapuló elsőbbségi jog. De ha a nemzeti eszme különösen a nemzetiségekkel szemben való vonatkozásaiban lényegileg arisztokratikus természetű, ebből még nem következik, hogy a demokráciának a nemzeti eszme hanyatlása lenne az érdeke. Mert ha a magyar felsőbbség ebben az országban valaha megrendül, akkor megrendül-

hétnek vele együtt az arisztokratikus intézmények is; de az az állapot, a mely ezeknek romján keletkezni fog, minden egyéb lesz, csak nem a demokrácia diadala. Úgy vigyázzanak a demokrácia hívei ennek az országnak arisztokratikus intézményeire, hogy ha azoknak megingatásával a nemzeti felsőbbséget aláásták: saját jövődő haladásuknak egyedüli biztos alapját sikerült lerontaniok.

A magyar felsőbbség megdőltevel, vagy csak megingásával is a fajok harca következne el s a fajoknak e harcában minden egyebet fontosabbnak tekintenének, mint a demokratikus haladást és az alkotó reformpolitikát.

Ma, midőn remélni lehet, hogy a közjogi kérdések, rövid időn elkövetkező végleges tisztázása után valahára elérhetjük az alkotó reform-politika korszakát, ne gördítsenek a fajok harcnak előidézésével újabb akadályt a reform-korszak elé a demokrácia hívei. A közjogi harcok legalább a mi nemzeti érdekeinkért folytak; a fajok harca a nemzetiségek érdekeiért indulna meg. Ha voltak is, a kik sajnálták, hogy a közjogi harcokért az alkotó munka megnehezítette: az legalább enyhíthette a sajnálkozást, hogy a nemzeti eszme előrehaladásáért esik ez az áldozat. De áldozatot hozni, elhagyni a produktív munkát azért, hogy még nemzeti érdekeink is veszedelembe jussanak: ez volna a legnagyobb hiba. Ennek a hibának elkövetői nem érvelhetnének azzal, a mivel a közjogi harcok veze-

tői, tudniillik a közjogi kérdések fölvetése nem tőlünk függ, hanem ránk kényszerítetik. A fajok harcának demokrata földidézői még ezzel sem védekezhetnének, mert hiszen kényszerítő külső ok nélkül éppen ők maguk akarják azt előidézni, nem gondolva meg, hogy képtelenség, ha maguk a demokratikus haladás hívei idéznek elő oly állapotot, mely semmi egyebet annyira vissza nem vet a fejlődésben, mint épp a demokratikus haladást.

Kezdődjék csak meg a nemzetiségek harca; küzdelem a nyelv érvényesüléséért, az iskolákért s egyházakért; tekintsenek csak minden reformkérdést az egyes nyelvterületek partikuláris érdekei s az egyes egyházak testületi érdekei szerint: a haladás józan elvei ebben a küzdelemben hasztalan keresnek érvényesülést. Ha ellensége a demokráciának az egyházi befolyás: lesz részünk egyházi befolyásban, mely nem csak nem nemzeti, de egyenes ellenségünk s a fölvilágosodásnak sem buzgó híve. Ha ellensége a demokráciának a testületi szellem és a partikulárizmus: minden reformkérdésben ezekkel a tényezőkkel kell majd számolnia. A közös országos érdekek együttes törekvéseinek itt nem lesz helye. A demokráciának attól az ideáljától, hogy a nép ismerje meg valódi érdekeit, tömörüljön megvédésükre és semmi más szempont által magát el ne terítse: távolabb leszünk, mint valaha. Nem az együttes haladás közös érdekei, nem a korszellem egybeolvasztó eszméi fogják vezetni a törne-

get, hanem a fajgyűlölet s a fajok érvényesülésének az a harca, mely a reakciónak s az elnyomatásnak is örül, ha ezzel fajja érdekeinek előbbre nyomulását látja.

Az igazi demokrata eszményétől semmi sem áll távolabb, mint ez az állapot. És éppen mivel ez az állapot a magyar felsőbbség megdőltéből szükségképpen következnek: ezért a demokrácia szempontjából egyelőre még mindig jobbak Magyarország arisztokratikus intézményei, mint az az állapot, mely rögtöni niegdöltükkel bekövetkeznek. Nincs haladás a fejlődés fokoza-
tosságá nélkül. Ezzel kell számolniok.

Már Eötvös József báró észrevette a hasonlóságot, mely a középkori családok és a modern nemzetiségek ama szabadságvágyában mutatkozik, melynek végcélja mindkettőnél: az uralom. De ennek az analógiának megvannak a maga következményei is.

A hűbéres francia családok harcából alakult ki a hatalmas francia monarkia. Ellensége az egyenlőségnek, ellensége a szabadságnak is a látszat szerint. De a demokráciának éppen e monarkia megalakulása – a hűbéres családok egyenlőségének ez a sérelme – vált legnagyobb erősségévé. Annak védelmében erősödött meg annyira, hogy utóbb a köztársaság proklamálására lett képessé. Ha ellenben az egyes hűbéres családok között továbbra is megmarad az egyenlőség és a harc: soha oly erőssé nem lett volna a francia demokrácia.

A magyar demokráciának e példát nem szabad felednie. Nálunk nem a hűbéri családok, hanem a fajok harcáról van szó s nálunk is meg van alakulva – a fajok egyenlőségének sérelmével – a szupremácia. Ennek a magyar szupremáciának védőszárnyai alatt, mint a francia harmadik rend a Capetek szupremáciaja alatt, kifejlődhetik a magyar demokrácia. Ennek eles-tével neki is el kell esnie.

Ismerje el a magyar nemzeti eszme uralmának elvét s fejlődjék védelme alatt. Vegye tekintetbe, hogy nemcsak a nemzeti eszme törekszik uralomra, hanem a nemzetiségi eszme is. Egyik sem szabadságot kíván; mindkettő uralomra tör. És ez természetes. Szabadságra csak az egyenlőségbe vetett hit vezet; a nemzetiségi eszme és érzés pedig az egyenlőségi eszmének egyenes tagadása (és a demokráciának már ezért is ellensége). Nem érzi egyik nemzetiségi sem egyenlőnek magát a többivel; éppen kiválóbb-ságának érzete az, a mi az ő faji öntudatát teszi. Vagy számára vagy fajrokonaira, vagy hagyományaira büszke s e miatt tudja magát különbnek minden többinél. És éppen e miatt nem szabadságot, hanem uralmat követel. A nemzetiségi programnak sarkpontja a területi önállóság követelése s ebben a kisebbségben levő nemzetiség elnyomását a többségben levő által természetesnek tekintik. Miként a csehek nemcsak szabadságot kívannak, hanem jogot a csehországi németek elnyomására is; úgy a szerb vajdaság

követelői épp oly természetesnek tartják e területbeli németen és oláhon a szerb uralmat, mint az Erdélynek Romániához csatolásáról ábrándozók az oláhoknak a szász és magyar elemen való uralmát.

Gondolják meg tehát a demokrácia hívei, hogy a nemzetiségi eszme alapján ellenkezik az egyenlőséggel; végső céljaiban pedig a szabadsággal ellenkezik. És alapja kivan lenni a partikularizmusnak, az előjogoknak és a területi jogoknak is. Az egyéni érvényesülés kérdésébe bele akar vinni faji, származási tekinteteket, a mi az ország; minden lakosának közös haladási érdekeit ezzel az antidemokratikus, minden halasztást megakasztó faji küzdelemmel szorítja hátra. A magyar uralom sértetlen föntartása a fajok e harcának kitörését akadályozza meg s így sértetlenül tartja fenn az alapot, melyen az alkotásokat, a reformokat, az igazi haladást meg lehet kezdeni. Ennek az alapnak megromlása vajjon a magyar demokráciának érdeke-e?

Ha pedig a nemzetiségi harc a demokráciának nem érdeke, mert a nemzetiségek világnézete és végsőcélja a szabadsággal és egyenlőséggel ellenkezik, és ha a magyar felsőbbség megdöntése a demokráciának nem érdeke, mert ez az alap, a melyre építeni lehet; akkor a magyar demokráciának mi a föladata; A föladata igen egyszerű: kövesse saját érdekeit. És ha nem ismeri el a magyarság történelmi felsőbbségét,

mely pedig a Traján-legendákkal fölér, kövesse legalább a demokráciának azt az elvét, hogy egyenlőség hiányában a kiválóbbnak kell érvényesülnie. És emelkedjék föl annyira, hogy midőn a nemzetiségi politikában fajokról ítél és nem egyénekről; nézze a fajok kiválóságát s a magyarság kulturális és gazdasági kiválóságát elismerve, ismerje el jogosultnak a magyar többséget s a fajok kiválóbbjának ebben az érvényesülésében lássa a demokráciának olyan nagy eredményét, mely mögött az egyesek kiválóbbjainak érvényesülése méltán másodsorba szorul. Ne rontsák le ezt az alapot, hanem használják föl a további reform munkálkodásra. És ha már érdekük, hogy megmaradjon egyelőre ez az alap, alkalmazzák hozzá követeléseiket. És ne feledjék el, hogy a nemzetek egyéniségének tekintetbevétele oly kiválóan modern elv, melyet éppen a modern haladás zászlóvivőinek szabad legkevésbé figyelmen kívül hagyniok.

A szavazati jog reformja.

A törvényhozásnak a választói jog reformjánál, – annyi más szempont aggodalmas figyelembe vétele mellett – különösen az elmúlt válság tanulságait kell szemmel tartania.

A mai választási rendszer ellen a múltban az az állítás volt a legerősebb fegyverek egyike, hogy minden kormány minden törekvésének szükséges eszköze. Azt mondták, hogy e választójogi rendszer niellett az országnak nincs arra elég ereje, hogy egy neki nem tetsző kormányt megbuktatni képes legyen.

A közelmúlt eseményei megcáfolták aggodalmukat. Bebizonyult, hogy a mai választói joggal, a mai választókkal is lehetséges politikai rendszerváltozás.

A közelmúlt tanulságai tehát megszüntettek egy *aggodalmat*, mely a cenzusos rendszer iránt tápláltatott. De megcáfoltak egy *reményt* is, mely az általános választó jog híveit lelkesítette. A szocialisták és a nemzetiségek viselke-

dése megmutatta, hogy milyenek lesznek az új elemek, melyeket az alkotmány sáncaiba bevenni szándékoztunk s hogy azáltal a nemzeti irány megerősödését nem lehet remélni.

Mindkét elem – a szocialista és a nemzetiség, – olyan természetű, hogy végleg megnyernünk nem lehet. Mert mindkettőnek végcélja oly követelésekből áll, melyeknek megadásáról még beszélni sem lehet. Sem a szocialista állam megvalósítása, sem a nemzetiségi vidékek territoriális kiszakítása nem olyan követelmény, mely a magyar politikában komolyan csak tárgyalható is lenne. Azok a pártok tehát a maguk végcéljával, a mi érdekünkkel szemben, kiegyenlíthetetlen ellentétben állanak. Semmi engedmény ki nem békítheti velünk, legfőlebb erőt adhat, hogy sikeresebben támadhassanak.

A magyar állam feladata tehát nem az, hogy koncessziókat adjon; hanem, hogy igyekezzék e pártokat *talajuktól megfosztani*.

Erre nézve a szocialistákkal és a nemzetiségekkel szemben az eljárás különböző.

Humánus, józan szociális politikát csinálni az államnak amúgy is feladata. Az alsóbb néposztályok javát még akkor is szívünkön kellene hordanunk, midőn arra senki sem kényszerít. A magyar nemzet történetének legfényesebb lapjai azok, melyek – az uralkodó nemesség nagy idealizmusának bizonyságaképp – a misera plebs sorsa iránti nemes részvét és áldozatkészség követésre méltó példáit mutatja. És ha ezt a

példát és ezt a kötelességet a mai nemzedék követni fogja: elveszíti a szociális izgatás minden talaját. De lia kenyér helyett csak jogokat ad nekik: csupán újabb ösztönt és újabb erőt adott az izgatóknak arra, hogy újabb követelésekkel álljanak elő.

A nemzetiségi izgatókat is talajuktól kell megfosztani. De más – a szocialista izgatókkal szemben alkalmazottól különböző módon kell megkísértenünk.

A nemzetiségi sérelmeknek semmi reális alapja nincs. Nincs tehát azokon semmi orvosolni való. Orvoslást csak az a szellem kíván, mely olyan ellenségesen nyilvánul meg velünk szemben. Szűkebb térre kell tehát szorítanunk azt a kultúrát, mely ezt a szellemet megteremti és fejlődésében megakasztani azt a gazdasági erőt, mely annak a szellemnek mindenkor kész eszköze. És szolidáris érdekeket kell teremtenünk. De nem szabad erőt adni, – szavazatjoggal, nemzetiségi törvénnyel, – annak a szellemnek, mely velünk szemben ily ellenségesen nyilatkozik.

Ily módon kell a nemzetiségi és szociális izgatóktól elvonni a talajt. Ne próbáljuk őket túllícitálni, mert az úgy sem sikerül. Ha ma megadjuk a szociálisták kívánságára az általános szavazati jogot, – a nemzeti eszme érdekeire való minden tekintettel és megszorítás nélkül is, – holnap egy abszolút kormány – megint magához édesgeti, mert egyebet ígér nekik. A nagy-

birtok parcellázását, az egyházi javak elkobzását, stb. stb., mind megígérheti s a szocialisták megint az ő hivei.

És ne higyjük, hogy ha a nemzetiségi törvényt nem revidiáljuk, – vagy még talán végre is hajtjuk – s teljesítjük a követeléseiket, azért már megnyertük a nemzetiségeket. Egy abszolút kormány új vívmányokat ígér nekik, új gimnáziumokat és jogokat s ők megint ellenfeleink. Csakhogy akkor már általunk fölfegyverezett ellenfeleink.

Ezeknek a szempontoknak figyelembe vételével kell reformálni a választói jogot s a demokratikus követelményekkel szemben a nemzeti szempontokat is kellő figyelemben részesíteni.

Ezekből a szempontokból különösen oly expediensek lennének fontosak, melyek a kiterjesztés ellenére s alkalmasak, hogy a nemzeti szempontnak védelmére szolgáljanak.

Általános kívánság, hogy a választókerületek új alapon, a magyarság érdekeinek megfelelőbben szerveztessenek. De ez nem elég. Szükséges ezenkívül, hogy a választói jogról alkotott törvény egyelőre csak meghatározott időtartamra legyen érvényes, mint annak idején a kúriai bíraskodási törvény. Ennek a követelménynek rendkívüli fontossága van, mert az a reform, mely küszöbön áll – bár a jelenlegi helyzet kétségkívül tarthatatlan, a mint azt mindenki elismeri, – eredményeiben és hatásaiban arra még kiszámíthatatlan. A statisztika itt nem

irányadó. A gazdasági élet s különösen a szellemi tényezők befolyása – a néphangulat, az agitáció iránya és ereje, külesemények lélektani hatása – még sokkal fontosabb. Szükséges tehát, hogy mindezen hatások ereje kipróbáltassák s a végleges reformot ezen tanulságok alapján alkossuk meg.

Ezenkívül már a jelenlegi reformnál is igen szükséges egy kikötés. A mai törvény szerint ugyanis, a ki képviselő választó, ugyanaz egyszersmind választó a törvényhatóságban is. Ma, midőn a kormány az autonómia tágítását tűzte ki céljául, ebbe a tágított hatáskörű autonómiába nem szabad még nagyobb számban beengedni a nemzetiségeket. A vármegyei életben a választói rendszernek nem szabad megváltoznia.

Ez a magyar szupremácia további fennmaradásának alapfeltétele, Erdély magyarságának pedig létérdeke.

Ezt a szempontot figyelmen kívül hagyni nem lehet. Nem a partikulárizmus kívánja ezt, hanem a gyakorlati politika.

De már a kiterjesztés mértékében is meg kell a nemzeti szempontoknak adni a maguk jogát s gondolni arra, hogy semmi sem oly nagy agitátor, mint az erő érzete s az a legnagyobb izgató, a ki fegyvereket osztogat.

Reméljük, hogy a szavazati jog reformjának kérdését ezekből a szempontokból fogják

megoldani, s a nemzetiségi izgatók fáradozásait nem koronázza siker.

A magyar nemzet törekvéseinek számos nehézségekkel kell küzdenie. Lassan haladhat néha s vannak idők, midőn haladásában meg kell állani. De soha egy percig nem szabad félbeszakítani a *belső megerősödés* ama nagy művét, melynek tökéletes befejezéséhez nemzedékek munkája szükséges, de melyhez minden nemzedék minden tagjának hozzá kell a maga munkájával járulnia.

Az a munkásság eredmény nélkül nem maradhat. Minden lépés, melyet a cél felé teszünk, biztos sikerekre vezet.

Ingadozás nélkül, kudarcok nélkül, mindig eredményes és mindig célravezető módon haladunk így a nagy nemzeti problémák megoldása felé.

Peragit tranquilla potestas, quae violentia nequit.

Ez a meggyőződés, a valódi ideáлизmus, mert mindenhatónak tudja az eszme erejét.

Vármegyei reform.

Az elmúlt válság tapasztalatai az államosítás eszméjét teljesen háttérbe szorították. A vármegyék alkotmányvédő szerepe az a domináló szempont, melyből a közvélemény ma a vármegyei reformot követeli.

Ez a szempont elsőrendű fontosságú kétségkívül s a politikai szempontok mögött a közigazgatásiaknak háttérbe kell szorulniuk. Háború idején a katonai érdek a legfőbb, mely mindent dominál. De vigyázzunk, közjogi harcaink között, küzdve a millitárizmus szelleme ellen, nehogy mi magunk is a millitárizmus hibáiba essünk s midőn óvjuk a hazai érdekeket, szükséges felül is. háttérbe szorítsuk a békés munkálkodás érdekeit.

A millitárizmus legfőbb hibája, hogy egy esetleges háborúért állandóan elvonja a társadalomtól a munkászekek egy részét, s egy oly testületet teremt, mely szükséges a harcban, de improduktív a béke idején. Nem szabad, hogy a vármegye ilyen testületté legyen. Egyeztetni

kell az érdekeket s megadva az alkotmányvédelmi szempontnak az őt feltétlenül megillető prioritást, módot keresni, hogy ennek alterálása nélkül, a többi szempont iránt is igazságosak legyünk.

Midőn 1821-ben a bécsi kormány a magyar alkotmányt ki akarta játszani a ez a törekvés dugába dőlt, a régi rend hívei minden ujítás ellen azzal érveltek, hogy íme Ausztria ellen a régi alkotmány milyen jónak bizonyult, nem szabad tehát annak egy követ sem megmozdítani. Ma is sokan így gondolkodnak a vármegyei intézmény, az autonómia és a választási rendszer felől. Pedig lehetséges reform, mely nem altéri ja az alkotmányvédelem érdekeit s mégis a többi – nemcsak közigazgatási, hanem politikai – szempontnak is megfelel.

Az alkotmányvédelem szempontja kívánja az autonómia hatáskörének kitágítását, de a tisztviselők hat-évenkénti választását abszolúte nem kívánja. Pedig az állandóság a közigazgatás legfőbb érdeke. Az állami tisztviselők szolgálati pragmatikát kívannak; igen helyesen, mert a nélkül szeszélytől és önkénytől nincsenek biztosítva. De micsoda biztosság azé a vármegyei tisztviselőé, a ki hiba nélkül, mulasztás nélkül – néha éppen kötelességének pártatlan teljesítése miatt – a ciklus lejártával hivatalát elveszítheti, s ily esetben még a fegyelmi eljárás igazságossága és pártatlansága is hiányzik és a szabad választás eredménye

miatt senki felelősségre nem vonható. Igazság nélkül, felelősség nélkül eltávolítható.

Visszahat ez a körülmény a közigazgatás színvonalára is, mert ilyen bizonytalan existenciát senki sem keres szívesen s a kiválóbb elemek másutt fognak keresni boldogulást. És ez a szempont fokozott fontosságot azért nyert éppen most, mert eddig a választás gyakran igazán csak kinevezés volt, most pedig nem az; másodszor pedig azért, mert hosszas politikai küzdelmek előtt állunk, a mik régebben nem voltak, s az autonómia kiszélesítésével a vármegyei tisztviselőknek ezekben fontos szerep jut. Éppen azért kell őket függetlenebbekké tenni, mert fontosabb a hatáskör, melyet ezentúl be kell tölteniök. És éppen ezért kell, biztos existenciát nyújtván, arra törekedni, hogy a vármegyei szolgálatról el ne riadjon az értékes elem.

A politikai események fordulatai előre nem láthatók. De mindenki tudja, hogy nagy küzdelmek várnak még ránk. Ennek a harcnak váltakozó eshetőségei között függetlenül kell az alkotmány védő vármegyei tisztviselőnek állania; élethossziglan megválasztva, biztos tudatában annak, hogy mulasztás nélkül hivatalát el nem veszítheti s hogy egy abszolút kormány a tisztújításkor nem fogja kibuktatni.

Ez a közjogi érdek. A közélet tisztaságának fontos érdeke pedig azt követeli, hogy a jövőndő politikai harcok változó eshetőségei kö-

zött mindenki meggyőződése és nem kenyér-érdeke szerint foglaljon állást a nap kérdéseiben s hogy a minden áron haladni vágyók önző céljaikra ne zsákmányolhassák ki politikai pártállásukat. (Mert vannak, a kik az egyszeri angolt utánozva, a Vezúvot igen szeretnék kihasználni arra, hogy megfőzzék reggelijükhöz a tojást.) A véleménynyilvánítás büntetlen szabadsága a tiszta közélet alapföltétele.

De a tisztviselők életfogytiglan való választása nemcsak a közigazgatás jósága s az alkotmányvédelem független teljesítése érdekében, nemcsak közjogi szempontból szükséges, és nemcsak a közélet tisztaságának ércekében; hanem szükséges főként és leginkább a nemzetiségi kérdés szempontjaiból.

Még ha a nemzetiségi törvényt revideáljuk is; még ha a választói jog reformja a törvényhatóságokra nem is terjedne ki: a nemzetiségek a közel jövőben, legalább egyelőre, tért fognak hódítani. Nagyobb erőt nyernek s már is kezdődik az aktivitás. Ma azonban a vármegyékben még nem gyöngült meg a magyar elem.

Ma, a míg erőnk van, kell az állásokat betölteni. Élethossziglani tartalommal, hogy a következő ciklusokban legalább a rohamos térfoglalás lehetetlen legyen. Ha ezt nem tesszük, rövid idő alatt az erdélyi és felvidéki megyék képe megváltozik s akkor az a törvény, melyet alkotmánybiztosítékként alkotunk, erőt

ad ellenségeinknek arra, hogy minden nemzeti ellentállást megtörjenek.

Az élethossziglani választás azonban csak palliativa. Csak a rohamos, a rögtönös érvényesülést akadályozza meg. Véglegesen csak egy nagyszabású, az államélet minden ágára kiterjedő, a kormányzás minden reszortjába belevágó politika fogja a nemzetiségi veszedelmeket enyhíteni. De az ilyen politikához állandó tervek állandó keresztülvitele szükséges, és egy szervezet, a mely a folytonosságának hivatott őre.

Addig is azonban, a míg előrenyomulhatnánk, óvakodjunk, hogy ellenfeleink tért ne nyerjenek. Ennek egyik eszköze a többi között, ha a vármegyei tisztviselőket nem ciklusokra, hanem élethossziglan fogjuk választani. A függetlenség, melyet ez által nyer a tisztviselő, önállóságunk biztosítóka föl és lefelé egyaránt. Ez a függetlenség a pártatlan közigazgatásnak, az alkotmányvédelemnek, a közéleti tisztaságnak és a magyar felsőbbségnek külön-külön is oly nagy fontossága szempontjaiból egyaránt szükséges és elengedhetetlen.

A nemzetiségi törvényt pedig revideálni kell. E nélkül elvész a vármegyék magyar jellege. És mit ér minden reform, mely nem ezt a jelleget hivatott megőrizni. Ennek a jellegnek megóvása, nemcsak fölfelé, hanem lefelé is, a legfőbb föladata.

A választói reform és a vármegye.

A választói jog kiterjesztésének parlamenti következményeinél a kiterjesztésnek a vármegyei életre való hatása még fontosabb.

A választói jog kiterjesztése aktivitásba hozza a nemzetiségeket. Az új választórendszerrel a parlamentbe kétségkívül igen sok nemzetiségi képviselő fog bejutni. Láttuk már most is, minő barátságos indulattal foglalják el ott helyüket. Számíthatunk rá, hogy megnövekedett erejükkel arányban fognak növekedni követeléseik.

Óvatosnak kell tehát a reformnak lennie, már a kiterjesztés mértékére is. De óvatosnak kell lennie abban is, hogy a mit a törvényhozás reformjának tervez, ne a vármegyei rendszer fölforgatása legyen; a mit a demokratikus haladás eszközének óhajt, nehogy oly elemeket juttasson a vármegyékben hatalomra, melyeknek faji törekvései éppen a demokratikus haladásnak lennének akadályai; a mit a nemzeti mozgalom parlamenti megerősítésnek tervez,

nehogy a nemzeti ellenállás vármegyei meggyöngítője legyen. Ezért nem elég a kiterjesztés mértékére ügyelni s ezért szükséges a kiterjesztést a parlamenti választói jogra korlátozni csupán s a vármegyei életben az eddigi cenzust hagyni meg. Parlamenti és nem vármegyei reformot kell a választói jog kiterjesztésével alkotnia.

Annál inkább figyelembe kell venni e szempontokat, mert magának a parlamenti reformnak óriási hatása lesz a vármegyei életre még e korlátozással is. Ha a kiterjesztés nem történik óvatosan, Erdély és a Felvidék nagy része a nemzetiségek kezébe jut. Nem az a legnagyobb baj – bár nemzeti szempontból, parlamentünk magyar jellege szempontjából nagy visszaesés – hogy nemzetiségiak lesznek a képviselők; sokkal veszedelmesebb, hogy nemzeti-ségi képviselők befolyása alá – állandó befolyása alá – kerülnek ez által a kerületek. A nemzetiségi képviselők legtöbbször hivatásos izgatató. Mandátuma érdekében is az lesz. Minél nagyobb kerületében a magyar-gyűlölet, az ő pozíciója annál biztosabb. A nemzetiségi bankoknak ágense, lapjaik terjesztője, irántunk ellenséges kultúrájuk támogatója lesz. Mert ha a lapot olvassák, ha terjednek a nemzetiségi aspirációk, ha a nép a nemzetiségi bank hatalmába kerül: az mind a képviselő érdekeinek sikere. Mindazok a tényezők erősödnek, melyekkel befolyását állandósíthatja majd.

A magyar államnak vannak csodálatos intézményei. Iskolákat állít nemzetiségi vidékeken s kezükbe adja a kultúra fegyverét. Segíti kongruával az idegen nemzetiségek papjait s kezükbe adja a gazdasági erő – és az ebből folyó társadalmi tekintély – hatalmát. De az iskolák állításával legalább reméli, hogy jó magyarokat nevel s a kongruával segített papoktól elvárja, hogy jó hazafiak legyenek. Csalódik mindkettőben, mert a magyar nyelv nem magyar érzés és nem hazafias érzés még a hazafias nyilatkozat. El nem éri a magyar érzést, legalább azonban megköveteli.

De a nemzetiségi képviselőben az állam oly embereket támogat, a ki egyenes érdekének, ereje, hatalma, befolyása állandóságának legjobb biztosítékát az állammal szemben hirdett ellenséges érzületben keresi. Fizetünk magunk ellen agitátorokat, védjük a mentelmi jog minden oltalmával. Minden nemzeti államnak első alapföltétele, hogy benne az állam polgára az állam érdekei ellen semmit ne tehessen. Éreznie kell a nemzeti államban mindenkinek, hogy az állam ellenségei számára nincs boldogulás. De hogy egy állam maga nyisson minél nagyobb tért ellenségeinek; hogy az állam ellen való agitációt egyeseknek létérdekké tegye; hogy maga fizesse az ellene indított agitációt, az a nemzeti politikának egyenes tagadása.

Ezért kell a reformnak a kiterjesztés mértékénél óvatosnak lennie, hogy ezek a kiterjesz-

tés által szükségképp beálló súlyos következménnyel a minimumra redukálódjanak. És azért nem szabad a kiterjesztésnek a vármegyénél is alkalmaztatni, mert akkor Erdélyben és a Felvidéken a vármegyei közgyűlések egész képe és az egész tisztikar színe is megváltozik és minden egyéb lesz, csak nem magyar.

A nemzetiségi képviselőnek éppen a közgyűlés és a tisztikar ez átalakításával s az átalakított közgyűléssel és tisztikarral a nemzetiségi törvény végrehajtása lesz legfőbb érdeke és első törekvése. És akkor nemcsak a parlament magyar jellege az, a min a reform következtében csorba esett, hanem az ország számos vármegyéjének alig lesz magyar karaktere.

A kormány új alkotmánybiztosítékok törvénybeiktatását tűzte ki főadatául. A nemzeti ellenállás erejének fokozása lesz e törvény főadata. De ha a vármegyék egy része elveszti magyar karakterét: soha semmiféle nemzeti ellentállásban rájuk többé számítani nem lehet. Hiába lesz az ellenállásra e vármegyéknek joga, nem lesz meg bennük e joggal való élésre az akarat. És egy abszolutizmus esetén nemcsak a parlamentben, hanem a vármegyékben is lesznek az önkényuralomnak segédcsapatai.

A jelenlegi kormány a vármegyei intézménynek a nemzeti ellenállás szempontjából nagy fontosságot tulajdonít. Igyekszik ez intézményt e főadatnak megfelelőleg átalakítani. Minél fontosabb azonban e szempontból a vár-

megyék szerepe és hatásköre: annál fontosabb, hogy e hatáskör betöltésénél milyen elemek irányítsák a vármegyét, Nemcsak nemzetiségi, de közjogi szempont is az, mely azt követeli, hogy midőn a vármegyét fölfelé függetleníteni akarjuk, nehogy az idegen befolyás eszközévé legyen; ne engedjük meg, hogy a vármegyei intézményben alulról nemzetiségek révén erősödjék meg az idegen befolyás. Mert annak megtörténte nemzetiségi és közjogi szempontból egyaránt hiba.

Semmiféle intézmény a nyílt abszolutizmus ellen nem szolgáltat kellő alkotmánybiztosítékot, mert hiszen az abszolutizmus éppen az alkotmányos intézmények megsértésében és negligálásában áll. A legjobb alkotmánybiztosíték: a nemzet ereje. Ezt megcsorbítani, ezt megcsökenteni semmiképpen nem szabad.

Azt mondja a törvény, hogy az alkotmány védőbástyái a vármegyék. Nem szabad ezekben a védőbástyákba idegen csapatokat fogadni be. Ne hozzuk be a trójai falovat.

A törvényhatósági életben nem szabad a választói jogot kiterjeszteni. A nemzetiségi törvényt pedig revideálni kell.

Erdélyi politika.

A partikulárizmus a legnagyobb politikai hibák egyike. Mert hiszen az egységes nemzet együttes érdekeinek kell a politikát irányítani, közös szempontok közös követelményei szerint.

De ha nem is szabad *az érdekekben* partikulárisnak lennünk; *a szempontokban* igenis szabad és kell. Mert az a közös érdekekkel nem ellenkezik. Ha pedig arról van szó, hogy a reformok kérdésében figyelembe kell venni s különös tekintetben részesíteni az erdélyi és felvidéki viszonyokat: az nem partikulárizmus, hanem a reális politika azon elemi kívánalma, hogy a törvényeknek a speciális viszonyokhoz kell alkalmazkodniuk s a törvényhozó első feladata azok ismerete.

Hiszzen éppen az az elvek doktriner hangzóztatóinak – minden gyakorlati politikus által annyit hibáztatott – egyik legnagyobb tévedése, hogy a körülményeket s a viszonyoknak oly igen különböző posztulátumait nem mérlegelik,

hanem mindig csak az elvből – az örök igazságnak hirdetett, a dogmaként tisztelt elvből – indulnak ki s ha pl. úgy hiszik, hogy a szabadság vagy az egyenlőség, a liberalizmus vagy a demokrácia elve helyes és igaz, azt már abszolút igazságnak hiszik és meg akarják valósítani, azzal azonban nem vetnek számot, hogy ezen elv eredménye minő lesz a megvalósításnál, midőn annak hatását és irányát egészen megváltoztathatja a viszonyok különbségében rejlő ellenható erő.

A míg a külügyi kérdések domináltak, addig Magyarország egyes részei oly nagyfokú különbözőségének csekélyebb fontossága volt. De ma, egy demokratikus küzdelem küszöbén, midőn a belreformok terén nagyarányú, merész változtatások mélyen belenyúlnak az ország életviszonyaiba, szükségés újra és újra hangoztatni e szempontokat s óvni a közvéleményt, hogy ne támogasson doktriner szempontokat, hanem követeljen – az ország speciális viszonyait szigorúan szemmel tartó – gyakorlati politikát.

Még nagyobb fontosságot nyernek e szempontok, ha eljön a szociálpolitikai reformok ideje. Erdély viszonyai egészen különlegesek. Nemcsak a nemzetiségi szempont fokozott fontossága – itt a lényeges, de a társadalmi viszonyok és a gazdasági viszonyok speciális jellege is.

Erdély társadalma arisztokratikus gondolkodású. Óvakodjunk e szellemet szabadsági és egyenlőségi teóriák alapján megrontani, Erre a

szellemre szükség van ott, a hol az előkelőség magyarságot jelent. Erős vezetés kell itt és erős hierarkia, mert a szabadság itt ellenünk fordítható.

Az erős vezetés Erdélyen túl a magyarság nyomását jelentheti (gyakran a közjogi kapcsolat érdekében) s így nem népszerű; Erdélyben a magyar szupremácia biztosításának eszköze.

Az egyenlőség elve az Alföldön a színmagyar nép érvényesülését jelenti; Erdélyben a nemzetiség felülkerekedését eredményezi.

Az autonómia tágítása ott a nemzet ellenállási erejének fokozása; Erdélyben a nemzeti-
ségi megyék kisiklása kezeink közül.

Figyelembe kell venni ezeket a szempontokat s a gazdasági kérdéseknél Erdély gazdasági viszonyainak speciális követelményeit figyelmen kívül hagyni nem szabad. Az erdélyi gentry 300 holddal már tekintélyes birtokos, körjegyzőinkhez képest az alföldiek vagy bánátiak gazdag nábobok s a román tanítók jövedelmének összege olyan, hogy azt jobb számokban ki nem mondani.

Midőn tehát a törvény a községről, a birtokról, a tanítókról beszél, a papíron ez mind csupa egységes fogalom; de az életben oly igen különbözők, hogy azokra – mint azonos dolgokra – egységes törvényeket hozni a legnagyobb hiba. Békés-Csaba és Letermán egymástól igen különbözik s nincs benne semmi közös, csak a törvénybeli fikció.

A választói jog reformja különösen olyan, mely Erdély nemzetiségi, társadalmi és gazdasági viszonyainak tekintetbe vétele nélkül helyesen meg nem alkotható. Mert midőn demokráciát akar csinálni, óvakodni kell, nehogy a nemzetiségek malmára hajtja a vizet, s midőn cenzust állapít meg, nem hagyhatja figyelmen kívül a gazdasági viszonyokat.

Szükséges tehát, a régi választási törvénynek megfelelően, hogy a szavazatjog Erdélyre (és esetleg a felvidékre) vonatkozólag speciális szabályozást nyerjen s Erdélynek külön cenzusa legyen.

De szükséges egyébként is e szempontok tekintetbe vétele.

Az ország viszonyai annyira különbözők, hogy pl. maga a nemzetiségi kérdés még egyes nemzetiség vidékeken is egészen más jelentőségű. A svábok pl. nagyrészt magyar érzelműek; a szászok nem azok, de a mi a románsággal szemben való védekezést illeti, abban érdekük a mienkkel közös; a tótok megoszlanak pánszlávokra és magyar barátokra; a románok és a szerbek többsége végre a legkövetelőbb. Már szellemükre nézve nem egyformák tehát. Ha pedig a vagyoni vagy kulturális viszonyokat tekintjük, abban megint különbözők. Elágazók tehát az érdekek, speciálisak a viszonyok Magyarország egyes részeiben. A magyarság gazdasági erejének különbözősége is minden reformkérdésben figyelembevételt kíván. Szükséges lenne tehát,

hogy Erdély, a Felvidék, az Alföld, a dunántúli és végül a bácskai rész úgy tekintessenek mindig, mint egymástól különböző részek s akár tanácsadó-testületek, akár pedig bizalmi-férfiak által a törvények előkészítésébe befolyhassanak s speciális viszonyaiknak hivatott informátorai legyenek s az egyes kormányok ez információt szervezni, rendszeresíteni, állandóan működővé tenni törekedjenek.

Erdély számára pedig – addig is – külön cenzust kell megállapítani.

Midőn az unióval Erdély Magyarországhoz csatlakozott, védelmet keresett nála s azt hitte, hogy magyarságának erős támaszt talált. Ez la remény sokban nem teljesedett, de elenyészne végleg abban a pillanatban, midőn egy doktriner politika a demokrácia kétes értékű elveiért Erdély magyarságát dobna prédául oda.

A nemzetiségi törvény.

A magyar faj nemzeti érdekeit két oldalról kell különösen megoltalmazni: Ausztriával és a nemzetiségekkel szemben.

A gazdasági kérdésben a kormány Ausztriával szemben sok tekintetben befejezett tények előtt áll. Annál szükségesebb tehát, hogy a másik irányban – a nemzetiségek irányában – fejtsen ki erőteljes akciót. Itt nyílik tere, hogy a nemzet iránya megnyilatkozzék.

De szükséges ez egyébként már a kormány többi programpontja következtében is.

Csodálatos, hogy ez az összefüggés oly csekély figyelemben részesült.

Ennek a programnak két lényeges pontja van: az alkotmány biztosítása az egyik; a másik az általános választójog. Mindkettő igen szoros összefüggésben van a nemzetiségi kérdéssel és jövődő alakulására erősen kihat. Szükséges lesz mindkét javaslatnál a nemzeti-ségi kérdés szempontjait állandóan szemmel

tartani, nehogy a bécsi befolyás ellen akarván küzdeni, a nemzetiségi befolyásnak adjanak erőt.

Ezeknek szemmel tartása az említett reformoknál lesz szükséges; kifejtésük tárgyalásuknál lesz aktuális.

De már ma tisztában kell lennünk azzal, hogy az alkotmány biztosítása és a választójog reformja, a milyen elkerülhetetlenül szükséges egyfelől; másfelől a nemzetiségi törvény revízióját épp oly szükségképpen vonja maga után.

Bármily óvatosan vitessék keresztül a választójog reformja, kétségtelen, hogy a nemzetiségek nagyobb tömege jut be általa az alkotmány sáncaiba. Ennek nemcsak a parlamentre lesz hatása, – a mi kisebb jelentőségű, – hanem a vármegyei életre is. A közgyűlés és tisztikar összeállítása ez által lényegesen módosul.

Ez a pont az, a hol a nemzetiségi törvény revíziójának szükségessége először fölmerül. A törvény a jegyzőkönyvi nyelvek tekintetében a nemzetiségi kisebbségnek oly jogokat biztosít, melyek a vármegyei élet magyar jellegét Erdély és a Felvidék legnagyobb részében veszélyeztetni fogják abban az esetben, ha a reformált választójog alapján választott közgyűlési tagok közt a nemzetiségi elemek meggyarapodnak. Az által, hogy politikai téren aktivitásba lépnek, már amúgy is ki leszünk téve annak, hogy a törvény végrehajtását – a hol ma is

módjukban van – megkövetelik. És tűrhetetlen helyzet az, hogy egy világosan államellenes tendenciának módjában legyen világos törvényre hivatkozni s ezzel szemben az államfőntartó fajnak ne legyen más ereje, mint – annak a törvénynek végre nem hajtásával – a határozott visszaélés. Mienk a törvényhozó hatalom, miénknek kell lennie a törvény erejének is. El kell törölni ezt a törvényt, mely államellenes törekvéseknek ad törvényes jogot.

A választójog reformja az eddiginél nagyobb befolyást juttat a nemzetiségeknek a vármegyei autonómia intézésébe. Az alkotmánygaranciák pedig ennek az autonómiának nagyobb hatáskört fognak biztosítani. Nagyobb erőt kapnak a nemzetiségek számbelileg és nagyobb hatáskört ama szerveknek, melyekben megnőtt az erejük. Ezekre a veszedelmekre e törvények alkotásánál is figyelni kell. De mielőtt e törvényeket megalkotnék, revízió alá kell vetni a nemzetiségi törvényt a maga teljes egészében is.

Vagy nem kell megengedni, hogy a nemzetiségek a vármegyék közgyűléseiben igen nagy számmal jussanak bele; vagy meg kell akadályozni, hogy – bejutva – meg ne foszthassák magyar jellegétől. Minthogy a választójog reformja nem lehet képes arra, hogy teljesen megakadályozza számbeli erejük gyarapodását: a nemzetiségi törvény revíziójánál kell arról gondoskodni, hogy a jegyzőkönyvi nyelv-

vek megállapításának eme számbeli erejükkel túlságosan ne érvényesüljenek. Mert nem lehet nemzetiségi kisebbségnek oly oltalmat adni, a melyhez hasonlóan a magyar kisebbség jogilag semmiben sem részesül.

Az alkotmánybiztosítékok kérdésére nézve ugyanez áll. Ennek következményei ós jelentősége tudniillik már nem a közgyűlés összeállításánál mutatkoznak, mint a választójogé, – hanem a tisztújításnál. És itt óvakodnunk kell, nehogy a főispáni hatalom túlságos korlátozása által a nemzetiségi vármegyékben lehetetlenné tegyűk a magyar tisztviselőkart.

Nem kell megengedni, hogy a főispán kandidáló joga oly mértékben megszorítottassék, hogy a nemzetiségi vármegyékből ki lehessen zárni egy – bár részben – magyar tisztikart. Ennek a kérdésnek megoldása az alkotmánybiztosítékokról szóló törvény föladata.

De ezzel még nem értűnk semmit el, ha a nemzetiségi törvény mai alakjában megmarad. Mert az a közigazgatásban az egyes feleknek oly jogokat biztosít, hogy ha az aktivitásba lépett nemzetiségek rendszeresen élnek velők, a velők való élésre a népet rendszeresen izgatják: a nemzetiségi tisztviselők alkalmazása mind nagyobb mértékben válik szükségessé és idegen nyelven beszélni – és írni és olvasni – nem tudó magyar éppen nem lesz nemzetiségi megyékben alkalmazható.

Ezekén az anomáliákon segíteni kell s a

nemzetiségi törvényt még az alkotmánybiztosítékok és szavazatjog reformjának tárgyalása előtt revideálni kell. Mert előbb kell eltűnnie ama nemzetiségi törvénynek, mely a másik kettő által adandó jogokat a magyar államiságra veszedelmessé teszi és csak azután szabad e jogokat kiterjeszteni.

Az erdélyi magyarság ügye az egész ország ügye; védelmezése az egész magyar törvényhozásnak fontos föladata.

Összegezés.

Magyarország a választói jog és a vármegyei autonómia reformja előtt áll. De semmi szükség sincs arra, hogy a reformok oly demokratikusak legyenek, hogy általuk a magyar nemzet maga adjon fegyvert ellenségei kezébe. Óhajtandó ennél fogva, hogy:

1. a cenzus lehető magas legyen;
2. Erdélyre nézve külön cenzust állapítson meg a törvényhozás;
3. az új választási törvény csupán meghatározott időre bírjon hatálylyal, s csak miután a tapasztalás megmutatta annak hiányait, állapítsák meg a választási rendszer véglegesén;
4. a törvényhatósági választásoknál maradjon érvényben a régi cenzus;
5. az autonómia jogkörének kitágításával kapcsolatosan mondassék ki, hogy a törvényhatósági tisztviselők élethossziglanra lesznek választandók;
6. az alkotmánybiztosítókkal és a vá-

lasztási reformmal párhuzamosan vétessék a nemzetiségi törvény revízió alá.

Az önkormányzat és a demokrácia érdekei csak így hozhatók összhangba a magyarság érdekeivel.

TARTALOM

	Oldal
Bevezetés.	5
Kettős védekezés.....	10
A magyar demokrácia érdekei.....	18
A szavazati jog reformja.....	25
Vármegyei reform.....	31
A választói reform és a vármegye.....	36
Erdélyi politika.....	41
A nemzetiségi törvény.....	46
Összegezés.....	51